

פרק שביעי 'כהן גדול' (דפים: נג-נו)

הערות ובאורים בפשט

(נג.) 'תא שמע, שמאי אומר עצם אחד מן שדרה או מן גולגולת...' – תמה הרא"ש, מהי השייכות בין דברי שמאי לספקו של רמי בר חמא, הלא שמאי לא דיבר אלא לענין עיקר דין הטומאה, ולא לענין גילוח הנזיר?

והסביר, שספקו של רמי בר חמא תלוי בספק הקודם שבגמרא, אם 'שדרה וגולגולת' תנן או 'שדרה או גולגולת'. שאם מצריכים את שניהם, לא מצאנו שהשדרה או הגולגולת דינם חמור יותר משאר אברים, אלא שהן מטמאין באהל מפני שהן עיקר הגוף וכרוב בנין או רוב מנין, ואין לנו לחדש בהם גילוח ברובע הקב. אולם אם 'שדרה או גולגולת' תנן, הרי שהן חמורות בדין יותר משאר אברים, ואין לנו לדונן כשאר האברים בחצי קב, אלא ברובע.

ובדרך דומה פירש החזון איש (אהלות כא, ע): שמאי ודאי סובר שמגלח על רובע של שדרה, כיון ששדרה יצאה לידון בדבר החדש, שעצם אחת של שדרה מטמאה ברובע. והספק אליבא דחכמים, אם זה שחלקו על שמאי שלא סגי בעצם אחת, משום שלדעתם שדרה וגולגולת אינן שונות במהותן משאר אברים, ולפי זה דינם בחצי קב, או שגם הם מודים שהן שונות, ומה שלא מספיק עצם אחת, מפני שלשיטתם צריכים לעולם 'שדרה וגולגולת' יחדיו. וזהו המשא ומתן בגמרא, אם ניתן להוכיח משמאי על שיטת חכמים, כמו שדנו כן לעיל.

ואמנם, הגר"א פרש את ספק הגמרא לענין דין טומאה. ולפרושו, הוכחת הגמרא מובנת בפשטות.

(נג.) 'בית דין שלאחריהם אמרו... מכדי אין הכרעת שלישיית מכרעת? אמר רבי יעקב בר אידי: מפי שמועה אמרו, מפי חגי זכריה ומלאכי' – משאלת הגמרא משמע שחילוק זה, שבין תרומה וקדשים לנזיר ועושה פסח, חילוק של סברה הוא, שהרי לפי ה'סלקא דעתין' אין כאן אלא הכרעה בסברה ולא קבלה קדומה (אלא ששאלו מדוע סומכים להלכה עליו, שאינו אלא הכרעה שלישית). (ובאור 'הכרעת שלישית' שאינה הלכה, הסביר הנצי"ב, שמכריעה ומפשרת בין הדעות, כדי לקיים את שמועות שני הצדדים הקודמים. ובזה מקובלין שאין בה הכרח להלכה. אכן, אם היא דעה לעצמה, גם ללא שתי הדעות השונות, מפני שכך קבלו מפי קדמונים – הלכה היא).

ואמנם, כתב הראב"ד (הל' טומאת מת ג, ג) טעם בדבר, שחצי קב ושתי רביעיות הרי הם כמת שלם, כעין שדרה וגולגולת, והרי כתוב 'וכי ימות מת עליו', ובכלל 'מת' הוא. נמצא שבכשיעור זה דין הטומאה כמפורש בכתוב, מה שאין כן ברובע ורביעית (וכמוש"כ הרמב"ם, שאינם 'מדאורייתא' – ע' במפרשים. וע' בתור"ד כאן ועוד). והנזיר אינו מגלח אלא על טומאה המפורשת בכתוב. (עפ"י אגרות משה יו"ד ח"א רלג, ו' וע"ש ביתר הרחבה מדוע רביעית דם אינה נחשבת כמת שלם, שהרי היא חיותו של אדם. וע"ע בחידו' הגר"ר בענגיס (ח"א מב). וע' בחידושי הנצי"ב הסבר אחר. וע"ע אבן האזל הל' ביאת מקדש ד, יב אות ז).

והקרו חכמים אחרונים, אם זה שאין הנזיר מגלח, מהוה הוכחה שהטומאה בעצם טיבה, טומאה קלה היא, או שהיא הלכה בנוזר, ואינה שייכת למהות הטומאה – ע' בחידושי הגר"ז מבריסק; זכר יצחק ח"א סד; חידושי ר' ראובן – כתובות ה, אג"מ).

(נגג): 'תיפוק ליה משום עצם כשעורה? אלא דאקמה אקמוחי' – זה שהצריכו להעמיד שנעשה כקמה, ולא כגון שנשברו העצמות ולא נשאר כשיעור שעורה – מפני שנחלקו בכך רבי עקיבא וחכמים (לעיל נב) אם שני חלקים קטנים מצטרפים ל'עצם כשעורה', והלכה כרבי עקיבא בעצם כשעורה, שאף חלקים מצטרפים לטמא (רמב"ם הל' טומאת מת ד, ד). אכן, כשנעשה כקמה, בטלה צורת העצם ואינה מטמאה אלא מדין 'רובע עצמות' ולא מצד 'עצם כשעורה'. (עפ"י חזו"א אהלות כא, יב)

(נד): 'איבעיא להו הא דקתני עד שיטהר בשביעי קאי, עד דעביד הערב שמש'... – התוס' לא גרסו 'עד דעביד הערב שמש', ומוכרח הדבר לשיטתם (לעיל יח: ד"ה מתחיל) שלרבי אליעזר מונה כבר בשביעי. ולפי שיטתם 'עד שיטהר' – בטבילה והזאה. (הגהות ר' שמחה מדעסוי; הנצי"ב, ועוד)

(נדה): 'ורביעית דם ואהל ורובע עצמות וכלים הנוגעים במת' – הרמב"ם פירש (בפרושו למשנה) 'ואהל' בשני אופנים: או שקשור להמשך, כמו 'ואהל רובע עצמות', והוא'ו יתרה (ויש שגרסו ללא וא"ו). או הכוונה על נוגע באהל המת (וכשני הפרושים הביא להלכה בחיבורו – הל' נזירות ז, ח).

ויש לפרש, שהתנא בקיצור לשונו כלל את שני הפרושים, שמכך שהפסיק ב'רובע עצמות' בין נוגע באהל המת לנוגע בכלים שנגעו במת, משמע שהכוונה לאהל רובע עצמות, ובתוספת הוא'ו בא לרמוז כוונה שניה, שיש כאן גם מקרה נוסף, שנוגע באהל. (הנצי"ב ז"ל).

ומשו"ת הרשב"א (ח"א תעו) גראה, שלא גרס מלה זו כלל במתניתין.

(נה): 'אלא דכולי עלמא משום אורא, ומר סבר כיון דלא שכיחא לא גזרו ביה רבנן, ומר סבר אע"ג דלא שכיחא גזרו ביה רבנן... ואיבעית אימא הכא שמא יוציא ראשו ורובו לשם פליגי, והתנאי: (בניחותא): ר' יוסי בר' יהודה אומר: הנכנס לארץ העמים בשידה תיבה ומגדל טהור, עד שיוציא לשם ראשו או רובו (צריך לומר: 'ראשו ורובו' כדלעיל 'שמו יוציא ראשו ורובו' – כן הוא ברמב"ם, בתוס' לעיל, וכן הוא בתוספתא, ובמפרש – חזו"א).

אין להקשות סתירה מדברי הברייתא האחרונה, לנאמר לעיל 'דכולי עלמא משום אורא', שלכאורה מוכח מן הברייתא שגזרו משום גושא, כי אם גזרו על אורה, גם אם לא הוציא ראשו ורובו ייטמא – הא לא קשיא, שגם שגזרו משום אורא, לא גזרו אלא באופן השכיח, כתירוץ הקודם, אלא שאם הוציא ראשו ורובו, אף בשידה תיבה ומגדל שאינם שכיחים – גזרו. (ע' בחידושי הגר"ח הלוי (הל' טומאת מת יא, א) שהאריך ליישב שיטת הרמב"ם שפסק 'משום אורא', והראה שיש חילוק בדבר בין שיטת הר"ח (מובא בתוס') למפרש, שלשיטת הר"ח שר' יוסי בר' יהודה סובר אהל זרוק שמה אהל, בכל מקום שאין דין הא הלה, גזרו אף בשכיח, ולשיטת המפרש לא גזרו אף בדליכא דין אהל. אמנם, כשיוצא ראשו ורובו גזרו, כנ"ל. וע"ע בענין 'אהל זרוק' במש"כ שם בה"ה ובחידושי הגר"ח על הש"ס; קהלות יעקב כאן; חידושי ר' אריה לייב ח"א לט).

(נו): 'כל שמעתתא דמתאמרה בבי תלתא, קדמאי ובתראי אמרינן, מציעאי לא אמרינן. אמר רב נחמן בר יצחק אף אנן נמי תנינא'... – הכוונה, שאין ח"ו ב להזכיר את האמצעים, אבל אם בא להזכיר – מזכיר, וזכור לטוב, ומהמשנה גופה שהביא מוכח הדבר, שהזכירו בא גם מהאמצעים. ולכן תמצא פעמים רבות בתלמוד שמוזכר במימרא אחת אפילו חמשה חכמים, כל אחד

שאומר משם קודמו. וכן הוא בפירוש בירושלמי (פ"ק דשבת) 'אם אתה יכול לשלשל השמועה עד משה רבינו – שלשלה, ואם לאו – תפוס ראשון ואחרון' (כצ"ל). (פתח עינים להרחי"א)

טומאת קבר סתום

(נג-נד) "או בקבר" – זה קבר סתום, דאמר מר טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת' – תמהו בתוס', הלא דין 'טומאה בוקעת ועולה' לא נאמר כלל בקבר, שהרי הקבר מטמא בכל צדדיו, לא רק כנגד הטומאה (המת)?

הנה שנינו (אהלות ז,א), שקבר אינו מטמא בכל סביביו אלא כשיש בו לפחות טפח על טפח על רום טפח (טפח מעוקב). ושיטת הראב"ד (הל' טומאת מת ז,ד) שיש בקבר שלשה חילוקי דינים: א. אם יש בו חלל פנוי טפח, בין המת לתקרת הקבר – אין הקבר מטמא באהל אלא במגע. ב. יש בקבר חלל טפח, אלא שהטומאה מיעטה מן החלל ואין טפח על טפח פנוי – מטמא אף באהל. ג. אם אין בחלל הקבר כולו (כולל מקום הטומאה) טפח על טפח – אינו מטמא אלא כנגד המת, שטומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת.

ונראה שמקור שיטתו בסוגיתנו; כאן מבואר שטומאת קבר שחידשה תורה, יסודה ועניינה בצירוף ההלכה ש'טומאה רצוצה בוקעת ועולה', וכל שאין בו 'טומאה רצוצה', היינו, כאשר יש בו טפח פנוי, המאהיל עליו טהור. (אולם לענין מגע, אין לחלק בין רצוצה לשאינה רצוצה, שאין דין 'רצוצה' נוגע אלא לענין טומאת אהל). ואמנם, מתנאי 'קבר' שיהא עליו שם 'אהל', כפי ששנינו באהלות, שאם הוא פחות מטפח, אינו קבר, ואינו מטמא אלא כנגד המת, לא בצדדים. מאידך, כדי שיטמא הקבר באהל, צריכים שיהא בו דין 'טומאה רצוצה', וזה שייך רק כאשר אין בין המת לתקרת הקבר פותח טפח, כאמור.

שיטת הרמב"ם (שם) שדין טומאת קבר ישנו רק כאשר יש חלל טפח פנוי בין המת לתקרה. וצריך לומר שהוא לא גרס כאן 'דאמר מר טומאה בוקעת' (וכן הגיה הגר"א ז"ל). אמנם לפי גרסתנו יש לפרש את שיטת הרמב"ם, שיסוד טומאת קבר – מתורת בקיעת הטומאה היא, כטומאה רצוצה, הגם שיש בו פותח טפח. וטעם הדבר, שלולא דין 'רצוצה', היה הקבר נידון כאהל העשוי לתוכו שחוצץ מפני הטומאה (שאף שהקבר הוא מקור טומאה, מלבד המת, אעפ"כ אינו מטמא אלא בצרוף עם המת שבתוכו, ולכן שייך היה בו חציצה, לולא ענין הבקיעה), וזה מה שאמרו בגמרא, שכל קבר סתום שמטמא, מטמא מתורת בקיעת הטומאה. אלא שאם אין בו טפח פנוי, אין כאן שם 'קבר' כלל, וטומאת המת אינה הולכת לצדדין, אלא בוקעת ועולה רק כנגד המת. (חידושי הגר"ח על הרמב"ם, הל' טומאת מת ז,ד ועוד העמיק חקר בכל ענין זה. ועע"ש כד,ח).

והגר"א ז"ל הגיה, שכל קטע זה 'דאמר מר טומאה בוקעת ועולה' וכו' צריך לבוא לאחר 'קבר שלפני הדיבור'. ושיטתו מבוארת במקום אחר (אדרת אליהו – חקת) שקבר שאין בו פותח טפח, מטמא במגע אף בקבר של גוי או קבר שלפני הדיבור. ובאור שיטתו, שאף על פי שגוי אינו מטמא באהל, כאשר אין חלל טפח, הרי הנוגע בתקרה, כנוגע במת עצמו. ויש להוכיח כדבריו מכמה מקומות. ובוזה מובנים דברי הירושלמי (פסחים ט,א ועוד) שגולגלתו

של ארונה היבوسی מצאוה תחת המזבח, ולכן עיבר חזקיה את החודש, שלא יבוא הפסח בטומאה – והרי גוי אינו מטמא באהל לשיטת רשב"י? אלא שמדובר שלא היה שם חלל טפה, והרי היא טומאה רצוצה, שעכו"ם מטמא בה, במגע.

... 'לפי זה צריך כהן בזמן הזה לזוהר גם ממתני עו"ג באופן שיש משום טומאה בוקעת ועולה, דהוי טומאה רצוצה. ובעל נפש יחוש לזה! – כל זה מדברי רבי מאיר שמחה הכהן מדווינסק (אור שמח הל' טומאת מת א, יג). וכן כתב רבה השני של דווינסק, הלא הוא הגאון 'הרוגאצ'ובי' בתשובה מכתב יד (נדפסה בקובץ 'מוריה' שיצא זה עתה (ריז-ריח) עמ' לו), שטומאה רצוצה נידונת כמגע שעכו"ם מטמא בה, וגם הוא הסביר את דברי הירושלמי באותה דרך. וכן הביא הרב מטשעביץ (בספרו דובב מישרים ח"א קיג, ב) בשם אביו, שכתב (בהגהותיו לטהרות) שטומאה רצוצה מטמאה אף בנכרי, שדינה כמגע ולא כאהל (אך מסתימת דבריהם משמע שלא רק הנוגע נטמא, כמוש"כ באור שמח שם בשם הגר"א, אלא גם המאהיל במקום הטומאה הרצוצה). (וע' באג"מ י"ד ח"א רלג, שיש לצרף במקום ספק, את שיטת היראים ועוד פוסקים, הסוברים שנכרי מת אינו מטמא אף במגע).

עזר מציון

ציונים, מראי מקום וראשי פרקים – לתוספת עיון

(נג.) 'חצי קב עצמות וחצי לוג דם לכל. רובע עצמות ורביעית דם לתרומה וקדשים, אבל לא לנזיר ועושה פסח' – כן פסק הרמב"ם (הל' קרבן פסח ו, ב), שהנטמא ברובע עצמות או ברביעית דם – מביא קרבן פסח. (אלא שהצריך טבילה והזאה לפני שישחטו עליו, וכבר הסבירו דבריו אלו בדרכים שונות – ע' חדושי הגר"ח הלוי שם; חזו"א כלים א, יב). וכתב על כך הראב"ד: 'לא מצאתי לזה שורש'. ותמוה, שדברים מפורשים הם בגמרא שלפנינו (וכבר תמה כן בחזו"א – כלים א, יב ולא יישב)? וכנראה שהראב"ד גרס כאן אחרת – כפי שכתוב בתוספתא (נזיר ה) – 'לנזיר ולמקדש', היינו, שאין חייבין כרת וקרבן אם בא למקדש בטומאה זו. ולא גרס כלל 'עושה פסח'. (הגר"ח, הל' קרבן פסח ו, א). וכן לענין הדין שטמא אינו משלח קרבנותיו לבית המקדש גם על ידי אחר, כתבו כמה אחרונים (הגר"ח"ס שם; מנחת ברוך כב), שאין דין זה אמור בטומאה שאין הנזיר מגלח עליה. ובאבן האזל (הל' ביאת מקדש) תמה על כך, מדוע הרמב"ם השמיט דין זה בהלכות ביאת מקדש? וב'בית ישי' (לב, הערה ב) יישב תמיהתו.

(נד.) 'זמזה בשלישי ובשביעי' – מבואר במשנה שאף הנטמא בטומאות דרבנן, כגון בית הפרס וארץ העמים, וכן בספק-טומאה ברה"ר באופנים שהחמירו, כסככות ופרעות (ע' בראשונים) – טעון הזאה. ויש לפשוט מכאן את ספקו של ה'משנה למלך' (אבות הטומאה יט, סוף ה"א) אם במקומות שחכמים הצריכו טבילה להחמיר בספק, האם יש להזות עליו, שהרי כשזוים על הטהור שלא לצורך – נעשה טמא. (דובב מישרים ח"ב טז). וע"ע בענין הזאה בספק-טומאה, באחיעזר ח"א לד, א.

(נד:) 'הכי נמי מסתברא, מדקתני 'וכלים הנוגעים במת' – הני כלים בני הזאה אינון? אלא ש"מ אשאר' – שיטת רבנו תם, שבהכרח המשנה דברה רק על כלים שאינם ממתכת, כי בכלי מתכות, אם נגע בהם הנזיר – מגלח. ושאל רבי חיים כהן את רבנו תם (מובא בתוס' כאן ובעוד מקומות): 'איזה בית אשר תבנו לי?' (נקט את לשון הפסוק בישעיה, והמליצו על עצמו, שהיה כהן), והלא לא ימצא בית שאין

בו כלי מתכת כלשהו שנטמא בעבר מחמת אהל המת, ואפילו מסמר, והרי כל טומאה שהנזיר מגלח עליה, כהן מוזהר עליה?

הנה שיטת התוס' בכמה מקומות שטומאת 'חרב כחלל' מטמאה אף באהל, אולם יש שחולקים על כך, על סמך הנראה מסוגיות הגמרא, (ו'שמא מצאו בו מיעוט מן הכתוב "באהל אדם" כי ימות באהל" שאינו רק על האדם עצמו' – לשון הרמב"ן בפרושו על התורה – חקת; ראב"ד – מובא בשו"ת הרשב"א ח"א תעו, ועוד). ולפי זה סרה תמיהת ר"ח כהן 'איזה בית אשר תבנו לי'.

וכן, שיטת כמה מהראשונים שאין הנזיר מגלח על טומאת 'חרב כחלל', וממילא גם כהנים אינם מוזהרים עליה (רמב"ן – חקת, ועוד).

יש סוברים שהנטמא מ'חרב כחלל' אינו טעון הזאה, הגם שהוא 'אב הטומאה' – בעל המאור – חולין עא: רמב"ן – חקת, ובבבא בתרא כ. ולשיטתם מובנים דברי הגמרא גם לגבי כלי מתכות. ולכן, אף כי בירושלמי (נזיר ז,ד) אמרו שצריך הזאה, נראה לדעתם שתלמוד דידן חולק על כך, והלכה כמותו.

כמו כן סוברים כמה ראשונים שדין 'חרב כחלל' נלמד לשאר כלים, ולא רק כלי מתכות (ר"י מסימפונט; רמב"ם הל' טומאת מת ה,ג ובפיה"מ אהלות א,ב ועוד). ושיטה זו לכאורה מוכרחת לסבור שאין דין הזאה ב'חרב כחלל', שהרי מפורש בסוגיתנו שהנוגע בכלים א"צ הזאה. ואולם מדברי הרמב"ם אין משמע כן (בהל' טומאת מת פ"ה ובהל' נזירות ז,ח ע"ש בכס"מ). ויש מסבירים שיטתו שכל אדם אכן צריך הזאה, מלבד נזיר, כדי שיעלו לו אותם ימים לנזירותו, והסבירו בפנים שונות כיצד יתכן שדין הנזיר קל משאר כל אדם (ע' מאירי כאן; מרכבת המשנה שם ומנחת חינוך רסג,יא; חידושי הנצי"ב כאן). ויש שהבינו בשיטת הרמב"ם שאף הנזיר ככל אדם וטעון הזאה להטהר, ומה שאמרו כאן 'בני הזאה אינן?' הכוונה רק לענין שעולים לו מנין הימים לנזירות, ואין ההזאה מעכבתו, אולם כדי להטהר טעון הזאה. (רש"ש כאן; חזון איש אהלות כה,ו. וע' תוי"ט וחידושי הגר"ז כאן).

מפאת רוב ההעלם בדינים אלו, ורוב המחלוקות, כתב הרמב"ן (חקת) בסוף דיונו בענין: 'ואנחנו בעונותינו טמאי הגלות, ולא ידענו בטהרת הקודש עד יערה עלינו רוח ממרום ויזרוק השם עלינו מים טהורים ונטהר. אמן וכן יהי רצון במהרה בימינו'.

(נד:-נה.) 'איבעיא להו: ארץ העמים, משום אירא גזרו עליה או דילמא משום גושא גזרו עליה... ואי אמרת משום אירא – הזאה למה לי?... וכי קתני אשאר...' – מזה

שתרצו 'אשאר' ולא תירצו 'וכי קתני כשנגע בגושא' ולא במאהיל, משמע קצת, שלפי הצד שגזרו משום אירא, גם כאשר נגע בגושה אינו טעון הזאה.

וכן לאידך גיסא, מהמשך הסוגיא מוכח, שלפי הצד ש'משום גושא גזרו עליה', המאהיל על עפר ארץ העמים טמא כנוגע בו. שהרי אמרו שלדעת הסובר 'אהל זרוק לא שמיא אהל', אף אם גזרו משום גושא, הנכנס בשידה תיבה ומגדל – טמא.

וצריך עיון בדברי הרמב"ם (הל' טומאת מת יא,א-ב) שמחלק בין נוגע למאהיל לענין הזאה, שאין טעון הזאה אלא הנוגע או הנושא ולא המאהיל באויר. וכן לענין נזירות, מדויק בדבריו (הל' נזירות ז,ו) שהמאהיל על עפר ארץ העמים, ימי טומאתו עולין לו למנין נזירותו, מה שאין כן בנוגע ונושא את עפרה.

וכנראה שפרש את הסוגיא בדרך אחרת, שהספק אם 'משום גושא' או 'משום אירא' – אם גזרו הזאה באויר ארץ העמים, וכן לענין נזיר, אם סותר נזירותו. ופשטו מדברי המשנה שמזה שלישי ושביעי, ומשמע דקאי גם על מאהיל. ודחו: 'כי קתני אשאר' – היינו מגע ומשא של ארץ העמים ושאר טומאות, להוציא מאהיל על עפר ארץ העמים. (עפ"י חזון איש אהלות כה,ו. ע"ש בבאור המשך הסוגיא. וע' בחידושי הגר"ח הל' טומאת מת יא,א).

טעמים וענינים

הנה מקצת ענינים מפי חכמי אמת האחרונים, בענין טומאת מת:

לשמחה ולא לעצב – הטומאה, היפוכה של שמחה–של–מצוה. כי שמחה–של–מצוה כשאדם מרגיש שעשה רצון השי"ת ומתוך זה בא לידי השתוקקות יתרה לעשות רצון השי"ת. כך אמרו חכמים (בתנחומא ויקרא): אל ישמח האדם על מצוה אחת שעשה, אלא בזאת ישמה, שנפתח לו מקור ופתח להרבה מצוות – מצוה גוררת מצוה; וכן אל ידאג על עברה אחת שעשה אלא מזה ידאג שנפתח לו פתח שיחטא עוד.

והטומאה היינו עצבות שנפל ממדרגת הבטחון. ובזוהר נקרא: 'עריק מלפני אדוני, ובשמתחיל לערוק במידה זו של עצבות, בורח עוד ועוד עד שנופל ח"ו לתהום.

ושורש הטומאה – טומאת מת, ולזה נקרא המת: 'אבי-אבות-הטומאה', שכן המת סוף היאוש וחסר תקוה לגמרי, ולכך כל שנמצא עם המת באהל או נוגע בו – אפילו צדיק שבצדיקים שגדול בכח הבטחון, אי אפשר שלא יחלש הבטחון אצלו לשעה ונופל לספק שהמת הזה אין לו תקנה כלל. שכן כל העולם מלא ספקות תמיד ואין דבר מבורר בתכלית והכל בבחינת עץ-הדעת-טוב-ורע. ואימתי אדם ניצול מן הספקות? – כשזוכה והשי"ת מתחבר אצלו, אז יש לו בטיחות בכל מעשיו ומראה עיניו, וזה הוא עיקר החיים; –

הנפש טרם ניתנה באדם, אינה רוצה לירד לזה העולם עד שהשי"ת מבטיח לה: 'אנכי ארד עמך מצרימה', לכן כתוב בבריאת האדם: 'ויפח באפיו נשמת חיים', שזו ההבטחה שהקב"ה יחיה עמה, והיא שנקראת 'נשמה' ובה שורש החיים; אבל מי שהקב"ה מגביה עצמו ממנו נתמעט אצלו הבטחון ובה לידי ספקות, והיא שנקראת טומאה.

ועיקרה של טומאה – טומאת הנפש – 'לנפש לא יטמא'. היינו מקום שהשי"ת שוכן היה שם, אעפ"י שהגביה עצמו משם עכשיו, עדיין יש שם רושם של קדושה ולכך ניכרת שם הטומאה שרוצה להאחו במקום הקדושה, שמקום שלא היתה שם קדושה, ואפילו רושם שבקדושה אין שם, לעולם לא תחול שם הטומאה.

אין יאוש אצל עובדי ה' – כל ישראל העובד את אלקיו באמת, נקרא כהן ואסור לו ליטמא ב'טומאת-מת' שעיקרה ביאוש שיש במיתה. כבר אמרו: 'אין אדם מת מחליו עד שיפקיר עצמו למיתה תחילה' שהוא מתיאש מרפואתו וטוב לו לדעתו שימות. כל שכן כשהוא כבר מוטל מת, הרי הוא כל כולו עצב היאוש והיא טומאתו, כבר אין לו שום מבוקש ולא שום תפילה – 'עריק מלפני אדוני'; –

ועובד ה' צריך לדעת שאסור לו לעולם ליטמא בטומאת היאוש ואפילו הוא קרוב ליאוש ואפסה בעיניו כל תקוה להיושע – יתחזק בתפילה יותר, שיש ישועה שהיא באה אפילו לאחר יאוש ומתוכו צומחת הישועה, כעין מה שהזכירו חז"ל על צדיקים הראשונים שהתפללו על גשמים ולא באו: 'חלשה דעתו ובאו גשמים'. ואותה חלישת הדעת היא כעין יאוש ודוקא אז נושעו. וזהו ענין תחית המתים, כלומר, אפילו מת וקבור באדמה – אין יאוש.

(מספר הפרשיות אמור. עפ"י מי השילוח ובית יעקב)